

Т. Д. Косова,
д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, обліку та оподаткування,
Державний університет "Київський авіаційний інститут"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1859-0542>
О. О. Куцев,
аспірант, Державний університет "Київський авіаційний інститут"
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-8042-3676>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.16.87

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ЗАСАДИ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМ КРЕДИТУВАННЯМ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Т. Kosova,
Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Finance, Accounting and Taxation, State University "Kyiv Aviation Institute"
O. Kutsev,
Postgraduate Student, State University "Kyiv Aviation Institute"

THEORETICAL AND APPLIED PRINCIPLES OF RISK-ORIENTED MANAGEMENT OF BANK LENDING TO INDIVIDUALS

Визначено сутність банківського кредитування фізичних осіб. Доведено, що управління ним у сучасних умовах є критично важливим елементом для стабільності банківської системи і фінансового добробуту громадян. Визначено зміст методів управління кредитним портфелем фізичних осіб. Доведено, що у сучасних умовах вони мають бути гнучкими, динамічними і технологічно підтриманими, виділено основні їх групи. Обґрунтовано, що ефективне управління кредитним портфелем фізичних осіб є постійним циклом оцінки ризиків банківського кредитування, їх моніторингу та адаптації. Доведено, що ризик-орієнтоване управління банківським кредитуванням фізичних осіб є вимогою часу в умовах динамічного внутрішнього і зовнішнього середовища банківських установ, а також стратегічною необхідністю для збереження їх прибутковості. Визначено роль МСФЗ 9 "Фінансові інструменти" як інструменту випереджального управління ризиками, завдяки якому банки підвищують якість обліку і контролю ризиків при кредитуванні фізичних осіб. Показано, що Basel III відіграє ключову роль в управлінні ризиками кредитування фізичних осіб.

The essence of bank lending to individuals is determined, which consists in the provision of financial resources by banks to citizens to meet personal or family needs, provided that these funds are returned within a certain period with payment of interest. It has been proven that the management of bank lending to individuals in modern conditions is a critically important element of both the stability of the banking system and the financial well-being of citizens.

Methods of managing the credit portfolio of individuals are defined as a set of strategic and tactical tools that the bank uses to effectively form, control and optimize the quality of loans issued to the population. It is proven that in modern conditions these methods must be flexible, dynamic and technologically supported, their main groups are identified: portfolio formation, creditworthiness assessment (scoring), risk monitoring and control, problem debt management, efficiency analysis, digital management methods.

It is substantiated that effective management of the credit portfolio of individuals is a constant cycle of assessing bank lending risks, monitoring them and adapting them by preventing, eliminating or accepting them within established limits.

It has been proven that risk-oriented management of bank lending to individuals is a requirement of the time in the dynamic internal and external environment of banking institutions, as well as a strategic necessity for maintaining their profitability. It has been established that risk-oriented management of bank lending to individuals should be based on analytical justification of decisions, technological automation, and adaptability to changes in client behavior.

The role of IFRS 9 "Financial Instruments" as a proactive risk management tool, thanks to which banks improve the quality of risk accounting and control when lending to individuals, has been determined. It is shown that Basel III plays a key role in managing the risks of lending to individuals, as it: ensures capital adequacy to cover losses from non-return; requires a thorough assessment of credit risk even in the mass segment.

Ключові слова: ризик-орієнтоване, управління, банківські установи, кредитування, фізичні особи, позичальники, міжнародні стандарти.

Key words: risk-oriented, management, banking institutions, lending, individuals, borrowers, international standards.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Актуальність управління банківським кредитуванням фізичних осіб у сучасних умовах зумовлена рядом викликів та трансформацій, які відбуваються у фінансовій системі, на ринку праці, у поведінці споживачів і в загальній макроекономічній ситуації. Банківські установи змушені переосмислювати підходи до управління роздрібним кредитуванням, аби забезпечити фінансову стабільність, конкурентоспроможність і відповідність новим ризикам. Сучасний період розвитку банківського ринку характеризується зміною економічних умов, представлених інфляцією, зростанням цін і зниженням купівельної спроможності населення; збільшенням вартості залучення ресурсів банками; нестабільністю доходів домогосподарств через воєнні дії. Зростання ризиків неплатежів фізичних осіб обумовлено збільшенням частки проблемної кредитної заборгованості (NPL англ. Non-performing loan — непрацюючий кредит); несприятливою кредитною історією значної частини позичальників; зниженням рівня довіри до банківських установ. Зростання конкуренції на ринку фінансових послуг для фізичних осіб обумовлено активізацією небанківських фінансових установ (фінансові компанії, міжнародні фінансові організації); спрощенням доступу до альтернативних каналів кредитування через діджиталізацію; очікування клієнтів у частині швидкості, зруч-

ності та прозорості умов. Регуляторне середовище банківського кредитування фізичних осіб характеризується посиленням вимог Національного банку України до оцінки кредитного ризику, необхідністю дотримання стандартів відповідального кредитування, забезпечення прозорості умов, захисту прав споживача фінансових послуг.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Проблеми банківського кредитування фізичних осіб знаходяться у центрі уваги багатьох учених.

Стаття Григоренко В. У., Кадильникова Т. М. присвячена математичному моделюванню в проєкті управління системою оцінювання кредитоспроможності фізичних осіб [1, с. 110]. Сучасні тенденції розвитку іпотечного кредитування фізичних осіб в Україні знаходяться у центрі уваги Мельник К. М., Колотуха С. М. [2, с. 62]. Рейнська В. Б., Бутринський В. Ю. переконливо обґрунтували напрями удосконалення управління ризиками при кредитуванні фізичних осіб [3, с. 303].

У центрі уваги Савко О. Я., Буй Ю. В., Штанько Я. В. знаходяться питання розвитку кредитної діяльності бан-

Таблиця 1. Основні принципи банківського кредитування фізичних осіб та їх сутність

Принцип	Сутність
Зворотність	Кредит має бути повернутий у повному обсязі
Строковість	Кредит видається на певний, визначений у договорі, термін
Платність	Позичальник сплачує відсотки за користування кредитом
Цільовий характер	У деяких випадках кошти видаються на конкретну мету (іпотека, авто тощо)
Забезпеченість	Кредит може надаватися з гарантіями (застанова, поручительство)

Джерело: власна розробка.

Таблиця 2. Характеристика основних видів банківських кредитів для фізичних осіб

Тип кредиту	Характеристика
Споживчий кредит	Для придбання товарів, послуг, лікування, навчання тощо
Іпотечний кредит	Для купівлі або будівництва нерухомості під заставу житла
Автокредит	Для купівлі автомобіля з можливістю застави або без
Кредитна картка	Револьверний ліміт з пільговим періодом
Овердрафт	Кредит на поточному рахунку, часто автоматичний
Cash loan (готівковий)	Нецільовий кредит без застави

Джерело: власна розробка.

Таблиця 3. Нові виклики управління ризиками кредитування фізичних осіб у 2024–2025 роках

Виклик	Необхідна управлінська реакція
Зниження платоспроможності населення	Введення індивідуальних лімітів, мікрокредитів, адаптивного скорингу
Посилення контролю НБУ	Повна відповідність до вимог щодо розкриття інформації та ризик-менеджменту
Потреба у захисті клієнтів	Введення фінансової грамотності, прозорих договорів, гнучких умов погашення
Зміна споживчої поведінки	Активізація онлайн-кредитування, застосунки, чат-боти, open banking (відкритий банкінг)
Зростання NPL	Активна робота з реструктуризацією, впровадження колекторських стандартів

Джерело: власна розробка.

ківських установ у сфері обслуговування фізичних та юридичних осіб [4, с. 41]. Колективом авторів у складі Сопіної Ю. М., Ананьєвої К. В., Яновської К. О. систематизовано фактори виникнення та способи мінімізації ризику кредитування фізичних осіб банку [5, с. 128]. Степаненко С. В., Ампилоговою К. О. запропоновано сучасні методи управління ризиками кредитування банками фізичних осіб [6, с. 38].

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є розробка рекомендацій із удосконалення теоретичних засад ризик-орієнтованого управління банківським кредитуванням фізичних осіб та їх практичного використання.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Сутність банківського кредитування фізичних осіб полягає в наданні банком грошових коштів громадянам (фізичним особам) на умовах зворотності, строковості, платності та, зазвичай, цільового використання, з подальшим поверненням коштів згідно з умовами кредитного договору. Банківське кредитування фізичних

осіб — це форма кредитних відносин, при якій комерційний банк виступає кредитором, а фізична особа — позичальником. Кредит надається на основі договору, в якому зазначено суму, термін, процентну ставку, графік погашення та інші умови. Сутність основних принципів банківського кредитування фізичних осіб (зворотність, строковість, платність, цільовий характер, забезпеченість) представлена у табл. 1.

Суб'єктами банківського кредитування фізичних осіб є: банк (кредитор), який надає кошти, аналізує ризики, контролює повернення кредитів; позичальник за договором, який отримує кредит і зобов'язаний погасити його згідно з умовами договору; поручитель / заставодавець може виступати гарантом забезпечення кредиту. Основними етапами процесу банківського кредитування є: подання заявки та анкетування клієнта, аналіз платоспроможності (доходи, боргове навантаження, скоринг), прийняття рішення (схвалення / відмова), підписання договору, видача коштів, моніторинг погашення, закриття або пролонгація кредиту.

Банківське кредитування фізичних осіб відіграє важливе значення для національної економіки загалом і окремих банківських установ. На макро-рівні — це: забезпечення фінансової інклюзії населення, стимулювання попиту на товари і послуги, підтримка соціальної мобільності (навчання, житло, лікування), зростання прибутковості банків

через відсотковий дохід; на мікрорівні — сприяння розвитку внутрішнього ринку та споживчої активності; забезпечення прибутковості та диверсифікації ризиків для банків; формування фінансової інклюзії населення, яка розширює його доступ до зовнішніх фінансових ресурсів.

Характеристику основних видів банківських кредитів для фізичних осіб представлено у табл. 2.

Основними видами виділено: споживчий кредит, іпотечний кредит, автокредит, кредитна картка, овердрафт, cash loan (готівковий). Завданнями управління кредитуванням фізичних осіб є: оцінка кредитоспроможності позичальників (scoring models) [7, с. 70]; формування та управління роздрібним кредитним портфелем; встановлення ефективної системи управління ризиками; моніторинг і реструктуризація проблемних позик; автоматизація процесів кредитування (digital onboarding — цифрова адаптація, e-KYC (know your customer) — електронна система "знай свого клієнта"); визначення справедливих і ринково привабливих умов кредитів (відсотків, комісій).

У системі управління ризиками кредитування фізичних осіб протягом 2024–2025 років виникли нові ризики, систематизовані у табл. 3.

Основними викликами визначено: зниження платоспроможності населення, посилення контролю НБУ, по-

Таблиця 4. Порівняльна таблиця стратегій кредитування фізичних осіб провідних банків України (2024–2025)

Критерій	ПриватБанк	Ощадбанк	УкрСиббанк (BNP Paribas)	ПУМБ	Монобанк
Цільова аудиторія	Масовий сегмент, державні виплати, бюджетники, пенсіонери	Державний сектор, ветерани, пенсіонери	Міські споживачі з доходами середнього та високого рівня	Активні споживачі, молодь, підприємці	Цифрова молодь, користувачі смартфонів
Типи кредитів	Споживчі, авто, кредитні картки, POS (Point of sale) - кредити для розрахунків у місцях продажу	Споживчі, на енергоефективність, автокредити	Карткові кредити, автокредит, іпотека	Кредитні картки, споживчі, онлайн-кредити	Картка з кредитним лімітом, розстрочка
Фокус стратегії	Масовість і широка доступність; часткова автоматизація	Соціальна підтримка, помірний ризик; державні програми	Ризик-контроль, якість обслуговування, прозорість	Високий ризик-апетит, швидкість рішень, діджитал	Повна автоматизація, UX, gamification (гейміфікація), low-cost (низька вартість)
Онлайн-кредитування	Так, через Приват24	Частково, мобільний додаток «Ощад»	Онлайн-заявки, але обмежене схвалення	Повний цикл онлайн	Повна автоматизація, рішення за 30 сек
Скоринг	Власна система, інтеграція з Дія	Консервативний, з елементами автоматизації	Стандартна BNP-система, помірно ризикова	Швидкий скоринг, Big Data	AI (Artificial intelligence) – скоринг на основі штучного інтелекту, машинне навчання
Робота з проблемною заборгованістю	Внутрішній колектор, залучення аутсорсингових фірм	Реструктуризація для соціальних груп	Мінімізація NPL, раннього виявлення проблемних кредитів	Активна реструктуризація та продаж боргів	Мотиваційна реструктуризація через додаток
Особливості	Широка мережа, державна підтримка, масовість	Доступ до державних програм, енергоефективність	Високі вимоги до клієнтів	Швидкість, онлайн-сервіси, гнучкість	Без відвідування банку, фокус на зручності

Джерело: власна розробка.

Таблиця 5. Класифікація методів управління кредитним портфелем фізичних осіб

Група методів	Конкретні інструменти	Завдання
1. Формування портфеля	- кредитна політика банку; - сегментування клієнтів; - створення кредитних продуктів; - цінова стратегія (відсотки, комісії); - обмеження по лімітам.	Забезпечити збалансований, прибутковий, контрольований портфель
2. Оцінка кредитоспроможності (скоринг)	- класичний скоринг (credit score); - AI-моделі, Big Data-аналітика; - перевірка доходів та зобов'язань; - використання баз даних (Бюро кредитних історій, Дія, НБУ).	Визначити платоспроможність, мінімізувати первинний ризик
3. Моніторинг та контроль ризиків	- моніторинг поведінки позичальника (поведінковий скоринг); - автоматичне виявлення прострочок; - система “early warning signals” (сигнали раннього попередження); - портфельні ліміти та диверсифікація.	Запобігти зростанню NPL, контролювати концентрацію
4. Управління проблемною заборгованістю	- soft collection (нагадування, sms, дзвінки); - hard collection (юридична робота, суди); - реструктуризація (відтермінування, рефінансування); - продаж боргів (факторинг, колектори).	Зниження частки NPL, повернення коштів, збереження лояльності
5. Аналіз ефективності	- вартість ризику (cost of risk); - аналіз доходності по клієнтських сегментах; - KPI управлінців і аналітиків; - stress-тестування портфеля.	Прийняття стратегічних рішень, коригування політики
6. Цифрові методи управління	- CRM-системи з AI (Customer Relationship Management – система управління відносинами з клієнтами); - мобільні додатки клієнта (самообслуговування); - online-кредитування (без візиту в банк); - автоматизовані рішення по скорингу та реструктуризації.	Скорочення витрат, покращення UX, швидкість обслуговування

Джерело: власна розробка.

треба у захисті клієнтів, зміна споживчої поведінки, зростання NPL. Управління банківським кредитуванням фізичних осіб у сучасних умовах є критично важливим елементом як стабільності банківської системи, так і фінансового добробуту громадян. Це вимагає поєднання глибокого аналізу ризиків, цифрових інструментів, соціальної відповідальності та адаптивності до викликів часу.

Порівняльну стратегій кредитування фізичних осіб у кількох провідних банках України станом на 2024—2025 рр. наведено у табл. 4, яка базується на відкритих джерелах, стратегіях банків, офіційних сайтах та публічній звітності банківських установ та узагальненнях авторів.

Таким чином, ПриватБанк і Ощадбанк зберігають орієнтацію на соціальні категорії, з акцентом на охоплення і стабільність. УкрСиббанк працює переважно з благонадійною аудиторією з фокусом на контроль якості. ПУМБ розвиває агресивну, діджиталізовану стратегію роздрібного кредитування. Монобанк є флагманом цифрового досвіду UX (User Experience), оскільки робить ставку на повну автоматизацію, мобільність, гнучкість. Він активно використовує гейміфікацію, або використання ігрових елементів та механік у неігрових контекстах, для залучення клієнтів-фізичних осіб.

Методи управління кредитним портфелем фізичних осіб – це сукупність стратегічних і тактичних інструментів, які банк використовує для ефективного формування, контролю та оптимізації якості кредитів, виданих населенню. У сучасних умовах (високої конкуренції, зростання неплатежів, регуляторного нагляду та цифровізації) ці методи мають бути гнучкими, динамічними і технологічно підтриманими.

У табл. 5 наведено класифікацію методів управління кредитним портфелем фізичних осіб.

Основними групами методів є: формування портфеля, оцінка кредитоспроможності (скоринг), моніторинг та контроль ризиків, управління проблемною заборгованістю, аналіз ефективності, цифрові методи управління.

Таблиця 6. Приклад використання методів управління кредитним портфелем фізичних осіб

Етап	Метод	Результат
Видача кредиту	AI-скоринг + KYC	Пришвидження обробки заявок онлайн
Виявлення ризику	Поведінковий моніторинг	Виявлено ризикових клієнтів до прострочення
Прострочка	<i>Soft collection</i> (м'яка колекція шляхом нагадування та надання знижки на оплату)	Збільшення питомої ваги повернення кредитного боргу у перші дні його виникнення
Поглиблена прострочка	Реструктуризація / факторинг	Зменшення питомої ваги NPL кредитного портфеля

Джерело: власна розробка.

Особливості сучасного управління кредитним портфелем фізичних осіб: заміна класичного скорингу поведінковим, який враховує не тільки доходи, а й транзакційна активність, покупки, геолокація клієнтів тощо; впровадження Open banking API (Application Programming Interface), який дозволяє враховувати дані з інших банків у скорингу за рахунок використання набору правил і протоколів, які дозволяють різним програмам взаємодіяти друг з другом та обмінюватися даними; посилення регуляторних обмежень НБУ, які вимагають врахування ризику при розрахунку капіталу та резервів; необхідність врахування соціальних факторів під час кредитування/реструктуризації кредитів окремих груп позичальників: військових, внутрішньо переміщених осіб, пенсіонерів, студентів, осіб із особливими потребами тощо.

Приклад використання методів управління кредитним портфелем фізичних осіб наведено у табл. 6.

Ризик-орієнтоване управління банківським кредитуванням фізичних осіб — це сучасний підхід до організації кредитного процесу, який передбачає оцінку, моніторинг і мінімізацію кредитних ризиків на всіх етапах роботи з клієнтом. Цей підхід набув особливої актуальності в умовах воєнного стану, економічної нестабільності, зростання NPL (несвоєчасно обслуговуваних кредитів) та посилення регуляторного тиску з боку НБУ. Ризик-орієнтований підхід є системою управлінських рішень, де ключовим критерієм є не прибутковість, а рівень ризику, який приймає банк при на-

Таблиця 7. Ключові елементи ризик-орієнтованого управління банківським кредитуванням фізичних осіб

Етап	Ризик-орієнтовані інструменти
1. Прийняття рішення про видачу кредиту	Скорингові моделі: класичні та ML - <i>machine learning</i> (машинне навчання); Верифікація доходів (<i>open banking</i> , Дія); Аналітика витрат, боргового навантаження.
2. Управління кредитним портфелем	Встановлення портфельних лімітів за категоріями клієнтів; Сегментація за ризик-профілем; Щоденний портфельний моніторинг (PD, LGD, EAD).
3. Моніторинг позичальників	Поведінковий скоринг (<i>transactional behavior</i>); Профілактичні дії при <i>early-warning signs</i> (ранні попереджувальні знаки); Інструменти автоматичного реструктурування.
4. Управління проблемною заборгованістю	Аналітика причин прострочення; Ризик-адаптивна реструктуризація; Оцінка ефективності колекторських дій.
5. Комплаєнс та репутаційні ризики	Верифікація клієнта на санкції PEP (<i>politically exposed person</i>) – політично значущі особи; Врахування KYC та AML (<i>Anti-Money Laundering</i> - Боротьба з відмиванням грошей) - профілю в скорингових моделях.

Джерело: власна розробка.

Таблиця 8. Вплив Basel III на стратегії банків у роздрібному кредитуванні

Результат впровадження	Наслідки для кредитування фізичних осіб
Жорсткіші вимоги до капіталу	Менше ризикових кредитів (особливо беззаставних)
Моніторинг ризиків у портфелі	Ретельніший відбір позичальників, акцент на скоринг
Пріоритет ліквідності	Перевага короткострокових кредитів (кредитні картки, готівкові кредити)
Активний <i>risk-based pricing</i> (ціноутворення на основі ризику)	Вищі ставки для ризикових клієнтів, гнучке ціноутворення
Реструктуризації під контролем	Формування додаткових резервів при реструктуризації NPL

Джерело: власна розробка.

данні кредиту фізичній особі. Вона враховує: індивідуальний рівень платоспроможності та кредитоспроможності; поведінкові фактори (в т.ч. digital footprint — цифровий слід); зовнішні ризики (макроекономіка, війна, втрати роботи, інфляція); регуляторні та репутаційні загрози.

Ключові елементи ризик-орієнтованого управління банківським кредитуванням фізичних осіб представлені у табл. 7.

Основними методами оцінки ризиків у роздрібному кредитуванні є: ймовірність неповернення кредиту клієнтом (Probability of Default (PD)); частка кредиту, яку банк втрачає при дефолті (Loss Given Default (LGD)); обсяг заборгованості на момент дефолту (Exposure at Default (EAD)); поведінковий скоринг (Behavioral scoring) — динамічна оцінка поведінки клієнта під час обслуговування кредиту; стрес-тестування (stress-testing — аналіз чутливості портфеля до шоків сценаріїв (інфляція, втрата доходу)). Перевагами ризик-орієнтованого підходу є: зменшення NPL через якісний відбір позичальників; оптимізація резервів під кредитні ризики (Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 "Фінансові інструменти" — International Financial Reporting Standard 9 "Financial Instruments", вимоги НБУ); гнучкість у роботі з проблемними боргами; збереження довіри клієнтів через індивідуальний підхід; покращення фінансової стабільності банку. МСФЗ 9 "Фінансові інструменти" [8] — міжнародний стандарт бухгалтерського обліку, який: встановлює правила класифікації та оцінки фінансових активів і зобов'язань; запроваджує модель очікуваних кредитних збитків (ECL — Expected Credit Loss); замінює раніше діючий підхід за принципом "понесених збитків". Показник ECL розраховується за формулою:

$$ECL = PD \cdot LGD \cdot EAD \quad (1).$$

Базель III — це третій етап реформ, розроблених Базельським комітетом з банківського нагляду (BCBS) після фінансової кризи 2007 — 2009 рр. [9]. Його мета — підвищити стійкість банків до кредитних, ринкових та ліквідних ризиків, а також уникнути системних криз. Базель III вимагає від банків: оцінювати ймовірність дефолту (PD) для позичальників-фізичних осіб; обчислювати втрату при дефолті (LGD) та експозицію (EAD); використовувати IRB-підхід (internal ratings-based — підхід внутрішніх рейтингів) або стандартний підхід для визначення кредитного ризику; формувати достатній капітал для покриття потенційних збитків у роздрібному сегменті.

Вплив положень Basel III на стратегії банків у роздрібному кредитуванні представлено у табл. 8.

Впровадження цифрового банку передбачає, що клієнту пропонується ліміт на основі його транзакцій та платіжної історії, а не тільки довідки про доходи. Якщо поведінка змінюється (затримки зі сплатою процентів і основної суми кредиту, скорочення витрат) система сигналізує про зростання ризику. У разі використання системи раннього попередження впроваджується м'яка реструктуризація (зменшення платежу, пролонгація). У разі функціонування цифрового банку кредитні рішення автоматизовані, але ризик-параметри визначаються щоденно.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

1. Визначено сутність банківського кредитування фізичних осіб, яка полягає в наданні банками фінансових ресурсів громадянам з метою задоволення особистих або сімейних потреб за умови повернення цих коштів у визначений термін із сплатою відсотків. Воно є одним із ключових напрямів роздрібного банкінгу, що водночас потребує надійного управління ризиками, прозорості умов та соціальної відповідальності.

2. Доведено, що управління банківським кредитуванням фізичних осіб у сучасних умовах є критично важливим елементом як стабільності банківської системи, так і фінансового добробуту громадян. Це вимагає поєднання глибокого аналізу ризиків, цифрових інструментів, соціальної відповідальності та адаптивності до викликів часу.

3. Методи управління кредитним портфелем фізичних осіб визначено як сукупність стратегічних і тактичних інструментів, які банк використовує для ефективного формування, контролю та оптимізації якості кредитів, виданих населенню. Доведено, що у сучасних умовах (високої конкуренції, зростання неплатежів, регуляторного нагляду та цифровізації) ці методи мають бути гнучкими, динамічними і технологічно підтриманими. Основними групами методів є: формування портфеля, оцінка кредитоспроможності (скоринг), моніторинг та контроль ризиків, управління проблемною заборгованістю, аналіз ефективності, цифрові методи управління.

4. Обґрунтовано, що ефективне управління кредитним портфелем фізичних осіб є постійним циклом оцінки ризиків банківського кредитування, їх моніторингу та адаптації шляхом, попередження, усунення або прий-

няття у межах встановлених лімітів. Технології штучного інтелекту, великих баз даних, онлайн-платформи відіграють ключову роль у зменшенні ризиків і збільшенні прибутковості. Поєднання фінансової доцільності з соціальною відповідальністю є ключовим фактором розробки і реалізації успішної роздрібною стратегії банку.

5. Доведено, що ризик-орієнтоване управління банківським кредитуванням фізичних осіб є вимогою часу в умовах динамічного внутрішнього і зовнішнього середовища банківських установ, а також стратегічною необхідністю для збереження їх прибутковості, контролю над ризиками та відповідності міжнародним стандартам фінансової звітності 9 "Фінансові інструменти", наглядом стандартам Basel III, а також вимогам НБУ. Встановлено, що ризик-орієнтоване управління банківським кредитуванням фізичних осіб має базуватися на аналітичному обґрунтуванні рішень, технологічній автоматизації, адаптивності до змін клієнтської поведінки.

6. Визначено роль МСФЗ 9 "Фінансові інструменти" як інструменту випереджального управління ризиками, завдяки якому банки підвищують якість обліку і контролю ризиків при кредитуванні фізичних осіб; ухвалюють зважені кредитні рішення; формують резерви у відповідності до реального ризику; адаптують кредитні продукти до змін у поведінці позичальників і зовнішньому середовищі.

7. Показано, що Basel III відіграє ключову роль у управлінні ризиками кредитування фізичних осіб, оскільки: забезпечує адекватність капіталу для покриття збитків від неповернення; вимагає ретельної оцінки кредитного ризику навіть у масовому сегменті; сприяє сталості банківської системи, знижуючи ймовірність банкрутств через масові дефолти; стимулює банки до впровадження власних моделей скорингу, аналізу ризиків та управління портфелем.

Перспективами подальших досліджень є оцінка ризиків кредитного портфеля фізичних осіб банківських установ та шляхів їх зниження.

Література:

1. Григоренко В. У., Кадильникова Т. М. Математичне моделювання в проєкті управління системою оцінювання кредитоспроможності фізичних осіб. Математичне моделювання. 2020. № 2. С. 105—111.
2. Мельник К. М., Колотуха С. М. Сучасні тенденції розвитку іпотечного кредитування фізичних осіб в Україні. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. 2022. Вип. 101 (2). С. 54—64.
3. Рейнська В. Б., Бутринський В. Ю. Напрями удосконалення управління ризиками при кредитуванні фізичних осіб. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. 2023. Вип. 4. С. 298—305.
4. Савко О. Я., Буй Ю. В., Штанько Я. В. Розвиток кредитної діяльності банківських установ у сфері обслуговування фізичних та юридичних осіб. Інфраструктура ринку. 2022. Вип. 65. С. 38—42.
5. Сопіна Ю. М., Ананьєва К. В., Яновська К. О. Фактори виникнення та способи мінімізації ризику креди-

тування фізичних осіб банку. Молодий вчений. 2016. № 7. С. 127—129.

6. Степаненко С. В., Ампилогова К. О. Сучасні методи управління ризиками кредитування банками фізичних осіб. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2020. Вип. 4. С. 33—41.

7. Антонюк Д. С., Вакалюк Т. А., Марчук Г. В., Дідківський В. В. Прогнозування оцінки кредитоспроможності фізичних осіб із використанням можливостей ML.NET. Збірник наукових праць Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова. 2020. № 3. С. 63—71.

8. Міжнародний стандарт фінансової звітності 9 Фінансові інструменти. Міністерство фінансів України від 01.01.2012. URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS_9_Ukrainian-compressed.pdf

9. Basel III: international regulatory framework for banks. Bank for International Settlements. 2011. URL: <https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm>

References:

1. Hryhorenko, V. U. and Kadylnykova, T. M. (2020), "Mathematical modeling in the project management of the creditworthiness assessment system for individuals", *Matematychni modeliuvannia*, vol. 2, pp. 105—111.
2. Melnyk, K. M. and Kolotukha, S. M. (2020), "Current trends in the development of mortgage lending to individuals in Ukraine", *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho natsionalnoho universytetu sadivnytstva*, vol. 101 (2), pp. 54—64.
3. Reinska, V. B. and Butrynskyi, V. Yu. (2023), "Directions for improving risk management in lending to individuals", *Visnyk Natsionalnoho universytetu vodnoho hospodarstva ta pryrodokorystuvannia. Ekonomichni nauky*, vol. 4, pp. 298—305.
4. Savko, O. Ya., Bui, Yu. V. and Shtanko, Ya. V. (2022), "Development of lending activities of banking institutions in the field of servicing individuals and legal entities", *Infrastruktura rynku*, vol. 65, pp. 38—42.
5. Sopina, Yu. M., Ananieva, K. V. and Yanovska, K. O. (2016), "Factors of occurrence and ways to minimize the risk of lending to individuals by the bank", *Molodyi vchenyi*, vol. 7, pp. 127-129.
6. Stepanenko, S. V. and Ampilohova, K. O. (2020), "Modern methods of risk management in lending to individuals by banks", *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, vol. 4, pp. 33—41.
7. Antoniuk, D. S., Vakaliuk, T. A., Marchuk, H. V. and Didkivskyi, V. V. (2020), "Predicting the creditworthiness of individuals using ML.NET capabilities", *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu korablobuduvannia imeni admiral Makarova*, vol. 3, pp. 63—71.
8. Ministry of Finance of Ukraine (2012), "International Financial Reporting Standard 9 Financial Instruments", available at: https://mof.gov.ua/storage/files/IFRS_9_Ukrainian-compressed.pdf (Accessed 01 August 2025).
9. Bank for International Settlements (2011), "Basel III: international regulatory framework for banks", available at: <https://www.bis.org/bcbs/basel3.htm> (Accessed 02 August 2025).

Стаття надійшла до редакції 03.08.2025 р.